

Een bezoek aan de zwarte bijen op Texel

Annemieke Timmerman (secretaris NBV groep Noord-Holland)*

De plaatselijke imkers van Texel hadden een plezierig programma verzorgd gericht op onderlinge contacten tussen imkers, met als centrale thema's: de zwarte bij, varroaresistentie en de dracht op het mooie eiland. Het was allemaal goed voorbereid en de deelnemers werden aangemoedigd om verder te kijken dan hun bijenantennes reikten.

Imkeren op Texel

Na de ontvangst met Texels gebak in het verenigingsgebouw van Schietvereniging Odysseus in Den Burg kregen we een presentatie met een praktische invalshoek van Jacco van de Ree (www.bijenraadsel.nl) over de Texelse zwarte bij. Hij vertelde dat er begin 1900 zo'n 90 imkers op Texel actief waren. Nu beheren ongeveer 15 imkers samen naar schatting 200-250 volken. In 1983 was de varroamijt nog niet op Texel aanbeland, maar in 1996 was er sprake van een eerste uitbraak: de sterfte onder de volken bedroeg toen 20%, het jaar daarop zelfs oplopend tot 25%. Daarna werd het mijtprobleem beheersbaar. Vraag was natuurlijk hoe dat kwam.

Over de dracht lichtte Jacco toe dat in midden- en nazomer voldoende lams-oor en heide aanwezig is, maar dat op Texel vooral in het voorjaar natuurlijke tekorten zijn. Daarom spant hij zich in om bijvoorbeeld borage en andere voorjaarsbloeiërs aan te (laten) planten, zodat de bijen op Texel het hele jaar door een gevuld bordje hebben. Volgens de Algemene Plaatselijke Verordening is het verboden om bijen (en daarmee mogelijke ziektes) op het eiland te brengen en Jacco dringt erop aan dat iedereen zich ook aan deze regel houdt.

Vanwege de grootte van de zwarte bij en van de cellen zouden de Texelse bijenvolken minder aantrekkelijk zijn

voor de varroamijt, maar daar is geen wetenschappelijk bewijs voor gevonden¹. De varroamijt vermenigvuldigt zich optimaal bij relatief lage temperatuur in het broednest, en aanmerkelijk minder bij hogere temperaturen.²

Na een korte pauze hield Romée van der Zee een wetenschappelijke verhandeling over de verschillen in grootte, sterkte en temperatuur in relatie tot ras, soort en aard van de diverse bijenrassen. De werkgroep 'Monitoring and Diagnosis' van het onderzoeksnetwerk COLOSS (een internationaal samenwerkingsverband van 350 onderzoekers waar Romée deel van uitmaakt), doet al jaren onderzoek naar bijensterfte. Wij wachten met spanning de volgende rapportage af, waarin Romée zal berichten over de Zwarte Bij. Onder Nederlandse imkers is de bijenmonitor bekend, het rapport over de uitwintering 2012/2013 is te vinden op de website van Beemonitoring.³ De aanwezige imkers putten uit hun eigen ervaring toen ze vragen stelden over de snelheid van volkontwikkeling in het voorjaar, de afstand tussen de raten (35 of 38 mm), de volkssterkte, de invloed van de koningin, het gebruik van de bodemlade (om varroamijten te tellen) en de verhouding broed-volwassen bijen. Romée drukte ons op het hart om vooral niet zonder reden in het voorjaar darrenbroed te snijden: darren horen erbij en brengen genetische informatie over. Als je de

aangetaste darren verwijderd leert het volk niet hoe die te herkennen en te verwijderen en zich beter te wapenen tegen de varroamijt. Romée gunde ons tenslotte nog een inblik in de vraagstukken naar onverklaarde bijensterfte, waar zij met het onderzoeksteam aan werkt. Wij zien met belangstelling uit naar de volgende bijenmonitor 2013/2014. En we werken natuurlijk allemaal weer mee aan de vragenlijst in 2015! 🍯

Drie excursies

De deelnemers konden kiezen uit drie excursies:

Zwerm in druivenstok

Texelse bijen

1. Fietstocht langs de drachtgebieden van Texel

De tocht van Den Burg naar De Koog leidde langs enkele typische drachtgebieden op Texel, waaronder het duingebied (heide) en de Slufter (lamsoor). Op de tussenstop bij de Imkerij van Jaap Jager konden we kennis nemen van zijn manier van werken in zijn ongeveer 30 zwarte bijenvolken: over het algemeen past hij 2 van de 3 gangen uit het menu toe⁴: in december/januari oxaalzuur en in zomer/najaar als nodig mierenzuur met de zogenaamde bierviltmethode (1 maal ongeveer 50 cc). Treft hij gekreukelde vleugels aan (gemiddeld bij 4 van de 30 volken), dan volgt nog een mierenzuurbehandeling en in het voorjaar wordt de koningin vervangen. Het vernietigen van volken vind hij onnodig en zonde: met de genoemde ingrepen is de volgende generatie bijen alweer gezond. Volgens de bevindingen uit de bijenmonitor 2013 (blz. 21 en 22) is de winterbehandeling cruciaal. Dat is dan ook de behandeling die Jaap altijd consequent toepast.

2. Wandeltocht nabij Den Hoorn: niet alleen de bijtjes maar ook de bloemetjes

Na de geanimeerde 'bij-eenkomst' in Den Burg liep een gezelschap van zeven personen door het zonovergoten landschap van Zuid- Texel, onder leiding van Wim Loning die een fabelachtige kennis van flora en fauna heeft. Hij ontpopte zich als een geboren

onderwijzer in de beste traditie van Jac. P. Thijsse. Een van ons was bioloog met een grote botanische belangstelling en kennis. Extra leerzaam, want in de gesprekken tussen de twee experts kwam veel aan bod. Ontroerend mooi was de Parnassia, hele velden daarvan. Er was veel te bewonderen: wolfsmelk in twee varianten; de melkzwam en de melkdistel; duindoorn en kamperfoelie in bessenpracht; ogentroost in twee varianten; velden met teunisbloem en zeedistels; vlierstruiken gekastijd door de heftige westenwind, dood aan de loefzijde maar met aan de lizijde herlevend groen. Op de strandvlakten, met in de verte lepelaars, leerden we over de lagen met cyaanbacteriën. Na een uur of vier bracht de sympathieke gids enkelen van ons terug naar de boot. Zo'n excursie speelt nog dagenlang in je hoofd. Ik was al een paar maal op Texel geweest, maar herinnerde me vooral dijken, weilanden en schapen. Zo'n enorm stil en mooi duingebied, nota bene aan de 'continentale' kant, had ik niet verwacht. We komen zeker terug.

3. Imkeren bij het Maartenshuis

Het Maartenshuis in De Koog (www.maartenshuis.nl) is een werkgemeenschap voor mensen met een specifieke zorgvraag. Jacco van de Ree verzorgde de presentatie over het Maartenshuis en vertelde over de wijze waarop hij vanaf 2007 op Texel probeert zo natuurlijk mogelijk bijen te houden. Zo behandelt hij de volken op geen

enkele wijze tegen varroa. Het etiket 'biologisch' en/of 'dynamisch' voert hij echter niet, zolang er geen eenduidig standpunt is over een biologisch keurmerk voor honing.⁵

Jacco is met zijn gezin vanuit Den Haag vertrokken, heeft de Haagse bijen van de hand gedaan en is opnieuw begonnen met enkele zwermen van bevriende Texelse imkers. Jacco vond inspiratie uit het boek van Jacques Massacrier met de toepasselijke titel: Opnieuw beginnen, over een benadering die zelfvoorzienendheid als uitgangspunt heeft. Onlangs heeft hij werk gemaakt van zijn hobby en is hij productie-imker geworden met 50 à 60 volken. Jacco heeft veel in zijn methode van imkeren aangepast, omdat het bijenhouden zijn werk was geworden: zo heeft hij bijvoorbeeld geïnvesteerd in goed hanteerbare kasten. Als imker heb je je verantwoordelijkheden, en als beroepsimker zeker: hij zorgt er bijvoorbeeld voor dat hij erbij is als er gezwermd wordt en dat hij altijd zelf de zwerm schept. Hij wil voorkomen dat de volken en zwermen overlast veroorzaken aan anderen. Jacco meent dat het zelf bouwen van raat door de bijen essentieel is. Die natuurbouw is soms kwetsbaar tijdens het vervoer: een oplossing is om satéprikkers in de ramen te steken als steun. Doordat zijn bijen op honing overwinteren en niet op suikerwater, ligt de prijs van zijn honing hoger. Jacco staat voor een goed product en daar hoort een goede prijs bij.

Hoe verder?

Door deze excursie is bij de deelnemers de interesse voor de zwarte bij en varroaresistentie zeker gewekt. De uitdaging is om te proberen de successen van Texel te evenaren met onze eigen bijen of om over te gaan op het imkeren met de zwarte bij op het vasteland. De Twentsche Imkersclub 't Landras heeft zich hier een tijd hard voor gemaakt.⁶ In biologisch-dynamische kringen wordt eveneens al langer gewerkt met de zwarte bij, bijvoorbeeld in de imkerij De Zwarte Bij van Wim van Grasstek.⁷ De nieuwe stichting Arista Bee Research stelt zich ten doel om gerichte teeltprogramma's voor varroaresistente honingbijen te ondersteunen en zelf uit te voeren.⁸

Tot slot

De meeste deelnemers van de excursie hadden het Maartenshuis als locatie voor de afsluiting gekozen. Na een discussie over de mijtbestrijding en factoren die de bijengezondheid bevorderen, hebben we met elkaar de bijenstal bekeken. Ter plaatse werden we verrast met een proeverij van plaatselijke producten en sloten we af met een feestelijk glaasje mede. Deze excursie was zeer de moeite waard, met dank aan de initiatiefnemers Jaap Jager en Jacco van de Ree en het bestuur van de NBV afdeling Texel/De Cocksdorp, onder leiding van voorzitter Andre de Ruijter.

** Met dank aan Pieter Bol en Carla Sint.*

1. <http://edepot.wur.nl/45955>.
2. Zie o.a. <http://aristabeereseearch.org/nl/varroa-resistentie-2/>.
3. www.beemonitoring.org, ga naar de download-pagina.
4. www.wageningenur.nl, zoeken op 'Varroa brochure'.
5. Zie ook: www.skal.nl, zoeken op 'honing'.
6. Zie <http://szh.nl/bijen/zwarte-bij/>.
7. Zie blz 3 van www.bdvereniging.nl/dynamischperspectief/dp201003.pdf.
8. Zie <http://aristabeereseearch.org/nl/varroa-resistentie-2/>.